

SCHIMBĂRI DE CONJUGARE LA VERBELE MOȘTENITE DE AROMÂNĂ DIN LATINĂ

Manuela Nevaci
Universitatea Ovidius Constanța

Conjugation Change in the Verbs Inherited by Aromanian from Latin (Abstract)

The paper addresses the fluctuation in the conjugation of the verbs inherited by Aromanian from Latin, emphasizing the preference of Aromanian for the reduction of the number of conjugations. Analyzing the material offered by DDA, DER as well as the results of a field investigation which we conducted in an Aromanian speech community (Farseroti) from Dobruja, we noticed that out of the total number of 311 inherited verbs, one third evinces such fluctuation of conjugation. Since the extension of the suffix –eări does not allow us to provide a classification based on the infinitive, we take into consideration, the second person plural suffix of the present indicative.

1. Dacoromâna și aromâna, la fel ca și celelalte dialecte românești, moștenesc cele patru conjugări existente în latină, conjugări stabilite după vocala tematică:

I : -**ă cantáre**   a III-a: -**é légere**
a II-a: -**é vidére**   a IV-a: -**í audíre**¹.

1.2. În limba vorbită se produc numeroase interferențe între cele patru conjugări, manifestate prin oscilația formelor sau prin treceri definitive de la o conjugare la alta. „Asemănările fonetice dintre teme și desinențe, atracțiile dintre verbele înrudite semantic au constituit factori de dezechilibru permanent”², ajungându-se la situații în care unei anumite conjugări în latina clasică îi corespund forme de altă conjugare în latina vulgară.³

¹ *ILR* 1969: 75.

² *Idem* 1969: 79-80: „Confuzia dintre **ě** și **ĩ** în hiat, având ca rezultat final transformarea ambelor sunete în **ĩ**, atestată încă din secolul I e.n. în inscripțiile de la Pompei (*moreor* pt. *morior*, CIL IV, 9054) au dus la identificarea formală a persoanei I singular a conjugărilor a II-a și a IV-a. Pe de altă parte, **ē** și **ī** se confundă în latina târzie devenind **ę**, fapt care determină ștergerea diferențelor între persoana a II-a singular a conjugărilor a II-a și a III-a. În felul acesta, formele conjugărilor a II-a, a III-a și a IV-a ajung la singular aproape identice:

II	III	IV
-ĩ(o)	-ĩ(o)	-ĩ(o)
-ę(s)	-ę (s)	-i(s)
-e(t)	-ę (t)	-ę(t).”

Conjugarea a III-a prezintă la persoana I singular forme identice cu celelalte conjugări doar la verbele cu temă vocalică.

³ *Ibidem*.

În latina târzie, procesul de regrupare a verbelor s-a intensificat. Între verbele de conjugarea a II-a și cele de conjugarea a III-a s-au produs cele mai multe treceri, favorizate de asemănarea dintre vocalele predensinențiale, conjugarea a III-a fiind cea care și-a îmbogățit inventarul: *adaugēre* > *adaugere*, *ardēre* > *ardere*, *fervēre* > *fervere*, *mulgēre* > *mulgere*, *respondēre* > *respondere*, *sorbēre* > *sorbere*, *torquēre* > *torquere*.⁴

Isolat, se produc deplasări și în sens invers, de la conjugarea a III-a la conjugarea a II-a: *cadēre* > *cadere*, *capēre* > *capere*.⁵

Închiderea vocalei *e* atunci când se află în hiat a favorizat trecerea unor verbe de conjugarea a II-a la conjugarea a IV-a: *albēre* > **albire*, *frondēre* > **frondire*.⁶

De asemenea, verbele incoative de conjugarea a II-a, terminate în *-escere* își schimbă vocala tematică în *-iscere* și trec la conjugarea a IV-a: **lucisco*, **florisco*.⁷

O categorie aparte de verbe de la conjugarea a III-a cu tema terminată în *ī* sau *ē* au trecut la conjugarea a IV-a: *fugēre* > *fugire*, *petēre* > *petire*.⁸

1.3.3. Trecerea verbelor de la o conjugare la alta a determinat în unele limbi romanice (spaniolă, catalană, portugheză, sardă) reducerea celor patru conjugări moștenite din latină la trei clase flexionare: în spaniolă și portugheză s-a extins conjugarea a II-a (a verbelor cu finală tematică accentuată); în catalană verbele de conjugarea a III-a le-au asimilat pe cele de conjugarea a II-a (mult mai bogată), fenomen înregistrat și în sardă: conj. a II-a: (sp.) *vender*, (pg.) *vender*; conj. a III-a: (catal.) *ventre*, (srd.) *biere*.⁹

Alături de spaniolă, catalană și sardă care au redus cele patru conjugări la trei, romanistul Lausberg include și aromâna, menționând că verbele de la conjugarea a III-a au trecut la a II-a.¹⁰

Aromâna, ca și dacoromâna, continuă tendința românei comune de confundare a conjugărilor. Theodor Capidan, Matilda Caragiu Marioțeanu, Nicolae Saramandu

⁴ *Densusianu* 196: 103, *Ivănescu* 1980: 160.

⁵ *ILR* 1969: 76.

⁶ *Densusianu* 1961: 104.

⁷ *Ibid.*; *Ivănescu* 1980: 160: „, sensul incoativ s-a păstrat la unele (*înfloresc*), dar s-a pierdut la altele (*lucesc*, *urăsc*); *Brâncuș* 2002: 28: apar două clase de verbe noi în latina dunăreană târzie: 1. în *-sc* (sufix care avea valoare incoativă): *floresco* „înfloresc” (inițial „încep să înfloresc”); 2. în *-izare*: baptizare „, a boteza”. Ambele sufixe, ce caracterizează prezentul indicativului, al conjunctivului și al imperativului, capătă o mare extindere în română”; Cf. *Lombard* 1955: 1171, care stabilește șase clase flexionare pentru dacoromână luând în considerare sufixele din structura prezentului indicativ.

⁸ *Jordan și Manoliu* 1965:198; *ILR* 1969: 76.

⁹ *Lausberg* 1988: 259.

¹⁰ *Ibid.*: „en español y portugués y también en macedorrumano, solamente se conservan tres conjugaciones latinas.”; *ELIR* 1989: 76: „Idiomurile din zonele laterale ale României -sp. și pg. în V., arom., în E.- prezintă doar trei tipuri de desinențe; tipul care a dispărut corespunde c. 3, absorbită de c. 2.”

discută fluctuația verbelor de la o conjugare la alta în aromână, arătând imposibilitatea clasificării în funcție de sufixul infinitivului.

Theodor Capidan a inventariat verbele care „arată treceri de conjugare nu numai la infinitiv, dar și la alte forme verbale”¹¹, indicând însă numai fluctuația la infinitiv.

Matilda Caragiu Marioțeanu clasifică verbele în conjugări având în vedere întreaga paradigmă, adică toate desinențele și sufixele relevante din flexiunea regulată: desinențele și sufixele indicativului prezent, desinențele conjunctivului prezent, sufixele gerunziului, sufixele indicativului imperfect; desinențele și sufixele perfectului simplu și sufixele participiului. Formanții infinitivului, fiind irelevanți lipsesc din descriere. În acest fel, sunt stabilite cinci clase flexionare:

I	<i>cântU</i>	a IV-a	1 <i>morU</i>
a II-a	<i>vedU</i>	a IV-a	2 <i>acoápirU</i>
a III-a1	<i>árdU</i>	a V-a	<i>ávdU</i> . ¹²
a III-a2	<i>arúpU</i>		

Conjugarea a III-a prezintă două clase distincte în funcție de realizarea participiului (*ársă*, *arúptă*) în **-ă** sau **-tă**. De asemenea, conjugarea a IV-a prezintă două subclase în funcție de omonimiile desinențiale ale prezentului indicativ (1=6 *moru*, 3=6 *acoápiru*).

În ceea ce privește trecerea verbelor de la conjugarea a III-a la a II-a, Matilda Caragiu Marioțeanu afirmă: „în aromână, nu se poate considera o clasă distinctă de conjugarea a II-a categoria verbelor de tipul *trekU*, *kunóscU* (clasate tradițional la conjugarea a III-a sau, pentru dacoromână, conj. a VIII-a, cf. Valeria Guțu Romalo) pentru că ele prezintă același tip paradigmatic, aceleași sufixe și aceeași structură accentuată ca verbele din conjugarea a II-a)”¹³.

Descriind conjugările din aromâna actuală în funcție de sufixul de indicativ prezent, persoana a II-a plural,¹⁴ Nicolae Saramandu, arată că „în unele graiuri există o tendință de reducere a sufixelor de infinitiv la două, [-á] și [-éa], prin analogie cu cele de imperfect indicativ și deplasarea verbelor de la conjugarea a III-a și a IV-a spre conjugarea I și a II-a”.

2. În studiul de față ne-am propus să analizăm fluctuația verbelor moștenite din latină de aromână, evidențiind tendința aromânei pentru reducerea numărului de conjugări.

Lucrarea se bazează pe materialul dialectal publicat (volume de texte, dicționare ale aromânei) și pe informațiile furnizate de bibliografia de specialitate,

¹¹ Capidan 1932: 433.

¹² Caragiu-Marioțeanu 1968: 134.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Saramandu 1984: 450.

informații la care am raportat rezultatele unei anchete de teren pe care am efectuat-o la aromânii fărșeroți din Dobrogea¹⁵.

2.1. Analizând materialul oferit de DDA și CDDE am observat că o treime din totalul de 311 verbe moștenite de aromână din latină prezintă fluctuații de conjugări. O clasificare pe baza infinitivului fiind inoperantă din cauza extinderii sufixului **-eări**¹⁶, luăm în considerare sufixul de indicativ prezent, persoana a II-a plural (unde sufixul de prezent se realizează pozitiv)¹⁷. Pentru etimologia verbelor am consultat CDDE (Candrea-Densusianu), DER (Alexandru Ciorănescu), DDA (Tache Papahagi), iar pentru paradigma verbală DDA.

Clasa verbală care înregistrează cele mai multe verbe ce trec la altă conjugare este conjugarea a III-a. Theodor Capidan¹⁸ indică 61 verbe moștenite din latină care trec de la a III-a la a II-a.¹⁹ În acest studiu arătăm că numărul acestor verbe este de 67, indicând forma de infinitiv (prezentă în DDA), de indicativ prezent, persoana a II-a plural, pentru cele două conjugări, forma existentă în latină, precum și echivalentul din dacoromână.²⁰

Nr. Crt.	VERB	GLOSARE	ETIMON LATIN	Conjugarea a III-a		Conjugarea a II-a	
				infinitiv	Ind.prez.,II pl.	infinitiv	Ind.prez.,II pl.
1	abát ^u	a abate	abbatēre	abátiri	abátit	abâteári	abátét
2	adúc ^u	a aduce	adūcere	adútiri	adútit	aduțeári	aduțét
3	ağúngu	a ajunge	adjūngere	ağúndziri	ağúndzit	ağundzeári	ağundtzeț
4	aleg ^u	a alege	alēgere	aleádziri	aleádzit	alidzeári	alidzét
5	apríndu	a aprinde	apprēndere	apríndiri	apríndit	aprindeári	aprindeț
6	apún ^u	a apune	apponere	apúniri	apúnit	apuneári	apunét
7	arád ^u	a råde	ridere	arádiri	arádít	aradeári	aradét
8	aród ^u	a roade	rodere	aróadiri	aróadít	arudeári	arudeț
9	arúp ^u	a rupe	rumpere	arúpiri	arúpit	arupeári	arupét
10	aspún ^u	a spune	ex-ponere	aspúniri	aspúnit	aspuneári	aspunét
11	astíngu	a stinge	extinguere	astíndziri	astíndzit	astindzeári	astindzét
12	astrág ^u	a trage	*ex-tragere	astrádziri	astrádzit	astrádzeári	astrádzét
13	astríc ^u	a strica	*ex-trajicere	astreáțiri	astreáțit	astrițeári	astrițét
14	aștérngu	a șterge	extergere	așteárdziri	așteárdzit	aștirdeári	aștirdzét
15	aúngu	a unge	ungere	aúndziri	aúndzit	aundzeári	aundzét

¹⁵ Anchete dialectale realizate în 1998 la grupurile de aromâni fărșeroți din localitățile Cogealac, Mihail Kogălniceanu, Ovidiu, Palazu Mare.

¹⁶ Capidan 1932: 433 consideră infinitivul în **-eári** „o substituie de desinență verbală a infinitivului substantivizat”.

¹⁷ Saramandu 1984: 449.

¹⁸ Capidan 1932: 435-436.

¹⁹ În ceea ce privește trecerea verbelor moștenite la conjugarea a II-a sau la a III-a precizăm că diferențierea se realizează în funcție de grai: la grămosteni și fărșeroți toate verbele moștenite din latină trec la a II-a, iar la pideni la a III-a, cf. Saramandu 1984: 453.

²⁰ Pentru verbele scrise cursiv DDA indică doar forma de infinitiv a conjugării a III-a. Schimbarea conjugării a fost înregistrată în urma anchetelor dialectale.

16	coc ^u	a coace	cocere	coățiri	coățiț	cuțeari	cuțet
17	cos ^u	a coase	cosere	coăsiri	coăsiț	cuseări	cuset
18	culég ^u	a culege	collegere	culeádziri	culeádziț	culidzeări	culidzet
19	discós ^u	a descoase	(des)cosere	discoásiri	discoásiț	discuseări	discuset
20	disfác ^u	a desface	desfacere	disfăiri	disfăiț	disfăteări	disfătet
21	disfingu	a desface aluatul	dis-fingere	disfindziri	disfindziț	disfindzeări	disfindzet
22	distringu	a destinde	distringere	distrindziri	distrindziț	distrindzeări	distrindzet
23	dișcl'íd ^u	a deschide	descludere	dișcl'ídiri	dișcl'ídiț	dișcl'ideări	dișcl'idet
24	dizvéscu	a dezvești	dis-vestire	dizveăștiri	dizveășțiț	dizvișteări	dizviștet
25	duc ^u	a duce	ducere	dúțiri	dúțiț	duțeari	duțet
26	dzác ^u	a zice	dicere	dzățiri	dzățiț	dzăteări	dzătet
27	dzem ^u	a geme	gemere	dzeámiri	dzeámiț	dzimeări	dzimet
28	fac ^u	a face	facere	fățiri	fățiț	făteări	fătet
29	frángu	a frânge	frangere	frándziri	frándziț	frándzeări	frándzet
30	fríg ^u	a frige	frigere	frídziri	frídziț	frídzeări	frídzet
31	hérbu	a fierbe	fervere	heárhiri	heárhiț	hirbeări	hirbet
32	învíngu	a învinge	vincere	învíndziri	învíndziț	învíndzeări	învíndzet
33	kérdu	a pierde	perdere	kárdiri	kárdiț	kírdeări	kírdet
34	méscu	a cinsti	miscere	meástiri	meástiț	mișteări	miștet
35	múlgu	a mulge	mulgere	múldziri	múldziț	muldzeări	muldzet
36	náscu	a naște	nascere	năștiri	nășțiț	nășteări	năștet
37	nc'íd ^u	a închide	includere	nc'ídiri	nc'ídiț	nc'ídeări	nc'ídet
38	ndrégu	a aranja	dirigere	ndreádziri	ndreádziț	ndridzeări	ndridzet
39	ndzérnu	a cerne	in-cernere	ndzeámiri	ndzeámiț	ndzirneări	ndzirnét
40	neg ^u	a merge	mergere	neádziri	neádziț	nidzeări	nidzet
41	(n)hig ^u	a înfige	(in)figere	(n)hidziri	(n)hidziț	nhidzeări	nhidzet
42	nvéscu	a înveș mânta	*investire< investire	nveăștiri	nveășțiț	nvișteări	nviștet
43	páscu	a paște	pascere	păștiri	pășțiț	pășteări	păștet
44	píngu	a împin ge	pingere	píndziri	píndziț	píndzeări	píndzet
45	pitrec ^u	a petrece	per-traicere	pitreațiri	pitreațiț	pitriteări	pitritet
46	plángu	a plânge	plangere	plándziri	plándziț	plándzeări	plándzet
47	príndu	a prinde	prehendere	príndiri	príndiț	prindeări	príndet
48	pun ^u	a pune	ponere	púniri	puniț	puneări	punet
49	scot ^u	a scoate	*excotere	scoátiri	scoátiț	scuteări	scutet
50	sórbu	a sorbi	sorbere	soárg'iri	soárg'iț	surg'ári	surg'ít
51	spárgu	a sparge	spargere	spárdziri	spárdziț	spárdzeări	spárdzet
52	spirilíngu	a sprelin ge	ex-per-lingere	sprilíndziri	sprilíndziț	sprilíndzeări	sprilíndzet
53	spun ^u	a spune	exponere	spúniri	spúniț	spuneări	spunet
54	strápíngu	a străpun ge	*extra-pungere	strápíndziri	strápíndziț	strápíndzeări	strápíndzet
55	stíngu	a stinge	stingere	stíndziri	stíndziț	stíndzeări	stíndzet
56	stríngu	a strănge	stringere	stríndziri	stríndziț	stríndzeări	stríndzet
57	sug ^u	a suga	sugere	súdziri	súdziț	sudzeări	sudzet
58	tíndu	a întinde	tendere	tíndiri	tíndiț	tindeări	tíndet
59	tórcu	a toarce	torquere	toárțiri	toárțiț	turțeari	turțet
60	trag ^u	a trage	*tragere ²¹	trádziri	trádziț	trádzeari	trádzet
61	trec ^u	a trece	traicere	treáțiri	treáțiț	trițeari	trițet
62	túndu	a tunde	tondere<tondere	túndiri	túndiț	tundeări	túndet
63	țíngu	a încinge	cingere	țeándziri	țeándziț	țineări	ținezet

²¹ DER (apud Pușcariu): variantă vulgară de la *trahere*.

64	vîndu	a vinde	vendere	vîndiri	vîndiț	vindeári	vindé
65	zbat ^u	a (se) zbate	ex-battēre <battuēre	zbátiri	zbátîț	zbâteári	zbătét
66	zmúlgu	a zmulge	*ex-mulgēre	zmúldziri	zmúldziț	zmuldzeári	zmuldzeț
67	zvom ^u	a voma	*exvomēre	zvoámiri	zvoámiț	zvumeári	zvumét

Următoarele verbe au trecut de la conjugarea a II-a la conjugarea a III-a:

Nr. crt.	VERB	GLOSARE	ETIMON LATIN	Conjugarea a II-a		Conjugarea a III-a	
				infinitiv	ind.prez.,II pl.	infinitiv	ind.prez.,II pl.
1.	dzac ^u	a zăcea	jacēre	dzâțeári	dzătét ²²	dzátiri	dzátîț
2.	țân ^u	a ține	tenēre	țâneári	țânét	țániri	țániț
3.	úmplu	a umple	*umplēre ²³	umpleári	umplét	úmpliri	úmpliț

Fluctuații ale verbelor au loc și între conjugările I și a IV-a: arudzinédzu „a rugini” < aeruginare prezintă formele *arudzinári* / *arudziníri*. Verbele care au trecut de la conjugarea I la a IV-a sunt:

Nr. crt.	VERB	GLOSARE	ETIMON LATIN	Conjugarea a IV-a		Conjugarea I	
				infinitiv	Ind.prez.,II pl.	infinitiv	Ind.prez.,II pl.
1.	amurțáscu	a amorți	*ammortire	amurțári	amurțát	amurțari	amurțaț
2.	amărăscu	a amări	amarire	amărăári	amărăát	amărăári	amărăát
3.	gurnéscu	a grohăi	grunire	gurníri	gurníț	gurnári	gurnáț
4.	tușéscu	a tuși	tusire	tușíri	tușíț	tușári	tușát ²⁴

Verbul *scriu* prezintă forme flexionare pentru conjugarea a III-a: *scriiri/scriț* și pentru conjugarea I: *scriári/scriát*.

De la conjugarea I la conjugarea a II-a trece doar verbul *stau* „a sta” < stare: (I: *stári/staț*, II: *stâteári/stătét*.)

De asemenea, sunt câteva verbe care se încadrează în trei clase flexionare:

a) III, II, I: *adávgu*²⁵ „a adăuga” < adaugēre, *aștérnu* „a așterne” < asternēre, *dipún*^u „a coborî” < deponēre, *pitrúndu* a „pătrunde” < pertundēre;

²² Se confundă cu *dzătét* „zăceți”.

²³ DER, p. 817: “ca și în cazul lui *umfla* (apud Pușcariu) trecerea lui *in* > *un* poate fi anterioară românei comune; cf. sardă *úmplere*, catalană *umpir*.”

²⁴ Formă înregistrată la aromânii fărșeroți.

- b) III, IV, II: *fug^u* „a fugi” <fugire;
 c) IV, III, II: *arăkésucu* “a răpi” <*rapire).

Conjugare	Verb	Infinitiv	Ind.prez.,II pl.
I	adávgu	adāvǵári	adāvǵáț
	aștérmu	aștirnári	aștirnáț
	dipún ^u	dipunári	dipunáț
	pitrúndu	pitrundári	pitrundáț
a II-a	adávgu	adāvǵzeári	adāvǵzét
	arăkésucu	arăkári	?
	aștérmu	aștirneári	aștirnét
	dipún ^u	dipuneári	dipunét
	fug ^u	fudzeári	?
a-III-a	pitrúndu	pitrundeári	pitrundét
	adávgu	adāvǵziri	adāvǵziț
	arăkésucu	arăkíri	arăkíț
	aștérmu	așteárniri	așteárníț
	dipún ^u	dipúniri	dipúníț
a-IV-a	fug ^u	fúdziri	fúdzíț
	pitrúndu	pitrúndiri	pitrúndíț
	arăkésucu	arăkíri	arăkíț
	fug ^u	fudzíri	fudzíț

Verbele care prezintă treceri de la conjugarea a IV-a la conjugarea a II-a sunt:

Nr. crt.	VERB	GLOSARE	ETIMON LATIN	Conjugarea a IV-a		Conjugarea a II-a	
				infinitiv	Ind.prez.,II pl.	infinitiv	Ind.prez.,II pl.
1.	<i>nsár^u</i>	a sări	in-salire	ansăriri	ansăríț	ansăreári	ansăreț
2.	<i>ȳin^u</i>	a veni	venire	ȳiniri	ȳiníț	ȳineári	ȳinét
3.	<i>știu</i>	a ști	scire	ștíri	știț	șteári	știț

O categorie aparte de treceri formează verbele de conjugarea a-IV-a care doar aparent trec la conjugarea a II-a (prin forma de infinitiv):

Nr Cr	VERB	GLOSARE	ETIMON LATIN	INFINITIV	
				Conj. a II-a	Conj. a IV-a
1.	<i>acoápir^u</i>	a acoperi	ac-coperire	<i>acupireári</i>	acupíriri
2.	<i>apír^u</i>	a se face zi	aperire	<i>apireári</i>	apíriri
3.	<i>dorm^u</i>	a dormi	dormire	<i>durheári</i>	durńiri
4.	<i>hivréscu</i>	a avea friguri	febrile	<i>hivreári</i>	hivríri
5.	<i>lărdzescu</i>	a lărgi	largire	<i>lărdzeári</i>	lărdzíri

²⁵ Cf. Lombard 1995: 167; DELR; Pană-Dindelegan 1987: 61, a *adăuga* circulă și în dacoromână cu trei forme flexionare: *adauge* ~ *adăugi* ~ *adăuga*.

6.	<i>luțescu</i>	a luci	lucire	<i>luțeări</i>	luțiri
7.	<i>mor^u</i>	a muri	morire	<i>mureări</i>	muriri
8.	<i>mudzescu</i>	a mugii	mugire	<i>mudzeări</i>	mudziri
9.	<i>ndulțesc^u</i>	a îndulci	îndulcire	<i>ndulțeări</i>	ndulțiri
10	<i>nflurêsc^u</i>	a înflori	înflorire	<i>nflureări</i>	nfluriri

2.1.2 Analizând încadrarea în sistemul de conjugare al aromânei a verbelor moștenite din latină observăm treceri ale unora încă din latina târzie – fenomen continuat apoi în româna comună (vezi supra **1.2.**):

a) a II-a > a III-a: adaugere > adaugere; extragere > extragere; lucere > lucere; miscere > miscere; ridere > ridere; tondere > tondere.

b) a III-a > a IV-a: *florêsc* > *florire*, *rapêre* > *rapire*

c) a IV-a > a V-a: *vestire* > *dis-vestere*

d) I > a IV-a: *aeruginare* > *aeruginire*.

Schimbările de conjugare din aromână au fost determinate de presiunea sistemului de accentuare a majorității claselor de verbe (de pe radical pe sufix).

Trecerile de conjugare din sistemul verbal al aromânei antrenează clasele în întregime, și nu doar verbe izolate, modificându-se formele de prezent indicativ, participiu și, uneori, și de perfect simplu. Prin urmare, aromâna reduce sistemul conjugărilor moștenite la trei, specializându-se pe graiuri (conjugarea a II-a în graiul pindenilor, iar a III-a în cel al grămostenilor, fărșeroților și moscopolenilor) și continuă astfel procesul din româna comună, însă dezvoltând aceeași tendință manifestată în Romania occidentală.

SIGLE ȘI ABREVIERI

CDDE: Candrea, I.-A. / Densusianu, Ov., *Dicționarul etimologic al limbii române. Elemente latine. A – Putea*, București, 1914.

DDA: Papahagi, Tache, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, ediția a II-a, București, 1974.

DER: Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, 2001.

ELIR: Sala, Marius (coord.), *Enciclopedia limbilor romanice*, București, 1989.

ELR: Sala, Marius (coord.), *Enciclopedia limbii române*, București, 2001.

BIBLIOGRAFIE

Brâncuș, 1976: Brâncuș, Grigore, *Limba română contemporană. Morfologia verbului*, București, 1976.

Brâncuș, 2002: *Introducere în istoria limbii române*, București, 2002.

Capidan, 1932: Capidan, Theodor *Aromânii. Dialectul aromân*, București, 1932.

Caragiu-Marioțeanu, 1968: Caragiu-Marioțeanu, Matilda, *Fono-morfologie aromână*, București, 1968.

Densusianu, II, 1961: Densusianu, Ovid, *Istoria limbii române*, II, București, 1961.

- ILR, 1969: *Istoria limbii române II*, București, 1969.
- Iordan și Manoliu, 1965: Iordan, Iorgu și Manoliu, Maria, *Introducere în lingvistica romanică*, București, 1965.
- Ivănescu, 1980: Ivănescu, George, *Istoria limbii române*, Iași, 1980.
- Lausberg, 1988: Lausbeg, Heinrich, *Lingüística románica*, Madrid, 1988.
- Lombard, Alf, 1955: Lombard, Alf, *Le verbe roumain. Étude morphologique*, I-II, Lund, 1955.
- Pană Dindelegan, 1987: Pană-Dindelegan, Gabriela, *Aspecte ale dinamicii sistemului morfologic verbal*, București, 1987.
- Saramandu, 1984: Saramandu, Nicolae, *Aromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, 1984.